

Bakerek éneke.

Kivételben is is. ²Éa hagyomány ¹mindenütt enlogati;
A régi bakerek sárga hosszú énekek
Itaipóság azlátair és is kedvükkel veszedtek már.
Legjobb hely a bakur le-tülkéli az óreit, második
meg se makken. (Ésőt a fizevánt meg a kórké is
Koptassa?)

Szerencsére akad ^{közt} ~~meg~~ it-ott jalkvéri, az idők
Születés meg nem itől is, aki ^{hivatalos költésének felül} ~~születésének~~ hosszú
éjorakákon ~~születésének~~ a maga mulatóságára.

Éz it* között néhány példával a gyűjtöt físzel-
nél arvetnem felhívni erre is*) Erdemes volna
főljegyzani, ahol még találkozik, hogy megdujjal,
van-e köztük hasonlóság, ~~is~~ közö-e a forrásuk, vagy
elűtő a típusuk vidékünkön.

{ Kólkó }
{ Munka } } Gy. f. g. s. s. p. k. y. n. l.
{ J. s. e. e. } } k. e. y. l. l. a. d. l. ?

Balog J. r. e. t. t. u. l. l.

J. r. a. b. o. v. i. c. a. E. t. h. u. g. s. t.

157 233a *egyházi.* *5321*
 8, *parl.* **Bakterének I.** 499a. AP 60436.
 5 (10 órákos.)
 Vitélyos M. Nagy 50-60e

Rubato, parlato. $\text{♩} = 100$

Alsóbalog, Győr
 97. Kz. 1913

1. Ti-zet ü-tött más az ó-ra
 2. ten fogja min-vel jó-ra
 3. De más is van hán-ko-ká-dim
 Hely-mi-re, mi-ra, rák-hal-nap-ra
 Ke-szít a nyu-go-da-hom-ra
 Heli-gas-ta-tok az én álom-ra
 D-nem re-e vey bá-nak-ra? Ti-zet ü-tött más az ó-ra.

31

1. Vél le ~~le~~ nyjénen bé - nunk Ti - zen egy az ó - ra mi - lunk

2. Ból dog rap - ra vi - máj - a tok. Ti - zen két ó - rak ki - álltak.

3. Meg - jós bí - jai ó - le - lín - ket. Ej - fel után ni - től e - gyek

4. En - do - le - nem légy se - gi - tő. Ej - fel u - tán ó - ra két - tő.

5. A ké - ne - met be - nem ér - nom. Ej - fel u - tán ó - ra ké - nom

6. Az I - s - tent di - csi - je - tek. Negy - az ó - ra fel - kel - het - tek.

I - nem al - nom - ol is mond.
 () 3 ferd. név - do - al - ni

a) néha:

Ti - zen két ó -

Kodály Zoltán ismeretlen írása elé

A Magyar Népzene Tára (Corpus Musicae Popularis Hungaricae) sorozata 1951-ben a Gyermekjátékok című kötettel indult. E nagyjelentőségű első kötet szerkesztője, akárcsak az 1953-as Jeles napok című köteté, *Kerényi György* (1902–1986), a hajdani Kodály-tanítvány, Bartók harmincas évekbeli népzene-kutató asszisztense, a hazai zenepedagógia jeles munkása volt. Még Kodály Zoltán életében további, ugyancsak alkalomhoz kötött dalokat tartalmazó kötetek jelentek meg különböző kutatók szerkesztésében: Lakodalom, Párosítók, Sírások. A hatvanas évek végén a voltaképpen népdalok közlése előtt egy további kötetet is terveztek a szerkesztők, az MTA Népzene-kutató Csoportjának munkatársai. Amint azt Olsvai Imre népzene-kutató szíves szóbeli közléséből tudom, e kötetben – ismét Kerényi György közreadásában – koldusénekek, vásári kikiáltók és nem utolsó sorban bakterénekek, s más hasonló „alkalmi” dalok, zenei jellegű folklóranyagok kaptak volna helyet. A véleménykülönbségek és a körülmények oda vezettek, hogy ez a gyűjtemény nem jelent meg, munkálatai a szerkesztés elég korai szakaszában félbemaradtak. Kerényi György 1986-ban bekövetkezett halálával végleg (?) lekerültek a napirendről. Csekély emlékét őrzi e munkának Kerényi Magyar énekes népszokások című kötete. (Gondolat, 1982., 152 l.)

A zeneszerző és népzene-kutató hagyatékát az örökösök – többnyire a jellegnek megfelelően – más-más intézménynek adták át megőrzésre, felhasználásra. A Bakter-énekek című kéziratos anyag, a hagyaték más, inkább zenepedagógiai jellegű részével együtt Kecskemétre, a Kodály Intézet gyűjteményébe került. Teljes feltárása még várat magára. Az idei „kerek számú” Kodály-évforduló azonban jó alkalom arra, hogy a Kerényi-féle félig-szerkesztett anyagban felbukkant Kodály-írást és a hozzá tartozó két, egymást kiegészítő bakteréneket Kodály Zoltánné szíves hozzájárulásával hasonlóan közreadjuk.

Szerzői keltezés híján a rövid cikk keletkezési időpontját megállapítani nem tudjuk. „Műfaja”, célja azonban azt mutatja, hogy valamikor a tízes években, nem sokkal a gyűjtés ideje után íródott. Beleillik abba az Ethnographiában megjelent sorozatba, amelyet 1905-ben a Mátyusföldi gyűjtés nyit meg és az 1916-ban megjelent Régi karácsonyi énekek című közlemény zár. Részben dallamközlésekről van csak szó, részben azonban kommentárokkal ellátott adatközlés volt a szerző célja. Olykor egy-egy vitás kérdés tisztázásához járult hozzá. Mintegy tíz kisebb-nagyobb népzenei-néprajzi közleményt említhetünk, melyeket Bónis Ferenc a Visszatekintés II. és III. kötetében adott újra közre. Kodály írásainak jegyzéke az összkiadás függelékében nem említi az éjjeliőrökkel foglalkozó kis figyelemfelkeltő dolgozatot.

A cikkel és a dallamokkal kapcsolatos filológiai és tartalmi kérdések teljes feltárására itt és most nem vállalkozhatunk. Néhány megjegyzés azonban még ide kívánczok. Az itt közölt szövegben egy nagyobb terjedelmű dolgozat magja rejlik. Erre enged következtetni néhány, barna vagy piros színessel hevenyészve felrótt, a szakadozott öreg papíron ma már sajnos nem mindenhol kiolvasható megjegyzés. Ezek szerint Kodály zoborvidéki gyűjtései során is felfigyelt rokon rendeltetésű dallamokra: Kolonban szlovák (tót), Menyhén, Lédecen magyar éjjeliőr vagy hajnal-nóta dallamokat talált, az Óh, fényes szép hajnal variánsait (?). Keresné a

történeti kapcsolatokat is, jelzi egy kérdés: „*legrégibb adat?*”. A jelen dallamközlésünkben található II. bakterénekre vonatkozóan megjegyzi: „*Balog 2. ref. ének.*” – vagyis hogy a faluban egyházi énekként is használatos dallam, ha jól értelmezzük. A „*Jakubovich Ethnogr.*” lapalji megjegyzés is arra enged következtetni, hogy e szakfolyóiratba szánta Kodály a cikkét. Az egyetlen lényeges, valódi kiegészítésnek tekinthető mondatot csillag alatt olvashatjuk (sajnos a mondat további betoldása kivehetetlen az eredetin is). A piros ceruzás kiegészítés így szól: „*Egypár töredékes szöveg megjelent ugyan, [...] de dallam egy sem.*” Nos, éppen ez a tény készíthette Kodály Zoltánt, hogy feladatként jelölje meg közel nyolc évtizeddel ezelőtt (!?) az itt-ott még fellelhető, kihalóban levő hagyomány dokumentumainak gyűjtését, megőrzését. Az itt közölt, tudunkkal először megjelenő dalokat 1913-ban, a Gömör megyei Alsóbalog községben gyűjtötte Kodály.

A kottás lapokon Kodály Zoltán eredeti kézírása mellett idegen kéztől (Kerényi Györgytől és talán mástól is) származó jelzések, korrekciók is vannak. Kék színű ceruza és indigó-átírás adja az alapot, melyhez különböző színű kisebb kiegészítések csatlakoznak (például a díszítőhangok grafitceruzával). Az I. énekhez a két versszak gépirással csatlakozik (itt mellőzzük másolati közlését).

Folyóiratunk mérete miatt a hasonmás-közlés az eredeti méretben nem lehetséges, ezért megemlítjük itt a szükséges adatokat: A szöveges lap 322x209 mm; az I. számú kottás lap 340x209 mm, a II. dallam összeragasztott, egészében 544x209 mm-es lapon található. Ez utóbbit két részletre bontva adjuk közre.

Kodály rövid írását és az éjjeliór-énekek szövegét átírva is közöljük, a központozás kiegészítésével. A zárt e-t (ë) azonban csak ott jelöltük, ahol a kéziratban is megvan.

Ittész Mihály

Kodály Zoltán

Bakterek éneke

Kiveszőben ez is. A régi bakterek szép hosszú énekét mindenütt emlegeti a hagyomány.

Mainapság úgylátszik ők is kedvüket veszítették már. Legtöbb helyt a bakter eltűnik az óráit, s azontúl meg se mukkan. (Ezért a fizetésért még a torkát is kop-tassa?)

Szerencsére akad közte itt-ott jobbvérű, az idők szelétől meg nem ütött is, aki hivatalos kötelességén felül énekelget is hosszú éjszakákon a maga multságára.

Az itt közölt néhány példával a gyűjtők figyelmét szeretném felhívni erre is. Érdemes volna följegyezni, ahol még találkozik, hogy megtudjuk, van-e köztük hasonlóság, közös-e a forrásuk, vagy elütő a típusuk vidékenkint.

Bakterének I.

(10 órákor)

1. Tízet ütött már az óra!
Isten segíts minden jóra!
Készülj a nyugalomra,
Hallgassatok az én szómra! | 2. De nincs írva homlokodra,
Hogy mire virradsz holnapra,
Öröme-e vagy bánatra?
Tízet ütött már az óra! |
|--|--|

Bakterének II.

(11 órától)

1. Tizenegy az óra nálunk,
Már éjfélig nem kiáltunk!
Ha rossz emberre találánk,
Azzal törvényesen bánunk;
Véle törvényesen bánunk,
Tizenegy az óra nálunk!	4. Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a teremtő!
Mit használ az helységőrző,
Ha az Úr nem lesz segítő.
Én Istenem, légy segítő,
Éjfél után óra kettő!
2. Tizenkét órát kiáltok,
Éjfél van már, nyugodjatok!
Az Isten vigyázzon rátok,
Hogy sémmit kárt ne valljatok,
Boldog napra virradjatok.
Tizenkét órát kiáltok!	5. Éjfél után óra három,
Most is a helységet járom!
Ha elalszom, az én károm,
Szemeimet be nem zárom,
A szememet be nem zárom,
Éjfél után óra három!
3. Éjfél után ütött egyet,
Egy nappal értünk már többet.
Az Úr várja térésünket,
Jobbítsuk meg életünket!
Megjobbítjuk életünket
Éjfél után ütött egyet!	6. Négy az óra, serkenjete!
Az én szómra felkelhettek,
Elsőbb Istent dicsérjétek,
Munkátokhoz úgy kezdjétek.
,Az Úristent dicsérjétek,
Négy az óra, felkelhettek!

A kollégista Kodály